

Josep Maria Cañellas: La descoberta d'un artista

Des de desembre de 2005 i fins al passat mes de febrer, el museu de l'Empordà de Figueres ha ofert l'exposició «Josep Maria Cañellas. Photographie des artistes (Reus, 1856-París, 1902)».

Ben poques vegades el fet de visitar una exposició es pot convertir en alguna cosa més que contemplar un conjunt d'obres. En aquest cas, però, podríem dir que sí. Es tracta d'un conjunt de fotografies de final del segle XIX realitzades per Josep Maria Cañellas, un fotògraf fins ara pràcticament desconegut nascut a Reus que va exercir majoritàriament a París.

És aquest, doncs, un cas en què una mostra s'ha convertit en una manera de descobrir un artista, tot gràcies al treball d'investigació dels comissaris de l'exposició, Anna Capella, directora del Museu de l'Empordà, i Jaume Santaló, historiador i documentalista. Atrèts per l'insòlit tractament d'un important conjunt d'imatges conservades en uns àlbums que pertanyen als fons de la Biblioteca Fages de Climent i de l'Arxiu Municipal de Figueres, van decidir investigar qui n'era l'autor i el motiu d'aquest especial reportatge. Es tractava d'un extens treball amb 555 fotografies de tots els pobles de l'Alt Empordà fetes per

Josep Maria Cañellas l'hivern de 1888-1889 a partir d'un encàrrec del polític figuerenc Josep Rubaudonadeu (Figueres, 1841-Madrid, 1916) La forma amb què Cañellas ens mostra la població empordanesa de l'època ha originat que prestigiosos estudiosos com Ken Jacobson, també assessor d'aquest projecte, reconeguim Cañellas com «el pare de la instantaneïtat». Però l'obra de Cañellas és molt més extensa. Dins el seu treball destaquen també nusos infantils i femenins, estudis d'animals i instantànies de carrer parisienques.

L'ascendent carrera de l'artista el va portar a situar-se cada vegada més dins la societat parisienca del segle XIX i a relacionar-se amb reconeguts artistes del moment com Rodin, Albéniz o el mateix Santiago Rusiñol. És per això que hem pogut contemplar al Museu de l'Empordà fotografies de Cañellas que pertanyen al fons del Museu Rodin de París, ja que l'escultor les havia utilitzat per crear algunes de les

JOSEP MARIA CAÑELLAS

Mercat de bestiar oví, carretera Castell, Figueres, hivern 1888-1889

seves obres. Aquest és només un exemple que confirma perquè Cañellas es presentava com un fotògraf «d'Étude» per a artistes.

Val la pena agrair l'esforç d'una entitat com el Museu de l'Empordà per donar-nos a conèixer un artista d'aquestes dimen-

sions. L'exposició, a més, ha estat complementada amb un interessant curs sobre la fotografia del segle XIX i amb l'edició d'un llibre-catàleg de 248 pàgines. Tot plegat, doncs, és molt més que una exposició.

Elisenda Vidal

La imatge possible, l'art i la memòria als camps

Encontre internacional en commemoració del 60è aniversari de l'alliberament d'Auschwitz, organitzat per la Càtedra d'Art i Cultura Contemporània de la UdG, i el Projecte de recerca MEC «Lo político y la post-imagen». 13-16 de desembre de 2005.

Giovanni Levi va inaugurar el seminari amb uns càlids records sobre el seu oncle, l'escriptor Primo Levi. Tots els filòsofs, historiadors, crítics d'art i estudiants que l'escoltàvem som fills del mateix segle inimaginablement cruel, i tots teníem els mateixos dubtes: amb quines eines volem escriure el nostre

passat?; és lícit utilitzar les imatges de l'horror o és preferible confiar en la força del testimoni dels supervivents?; existeix l'art creat a partir de l'Holocaust?; en podem gaudir sense caure en l'obscenitat?

Claude Lanzmann, cineasta i ponent convidat per la Càtedra, en una ocasió prèvia a les jorna-

des va expressar el seu rebuig per les imatges d'arxiu, que considera «imatges sense imaginació», amb nul poder d'evocació. Per aquesta raó va afirmar que si hagués trobat filmacions o fotografies realitzades a les cambres de gas dels camps d'extermini les hauria destruït. La majoria d'opinions expressades durant el seminari van gravitar al voltant de les paraules de Lanzmann, ja fos per acostar-s'hi o per allunyar-se'n. Philippe Mesnard va advertir sobre els perills de la banalització i l'abús de la imatge en el discurs històric, que moltes vegades suposa una fe cega en l'objectivitat de les fonts. Com va dir Maria Recasens, «les imatges no són una realitat definitiva», necessiten quelcom que les cohesioni i les contextualitzi, necessiten els límits que Àngel Quintana ens va ajudar a precisar. De fet, fotografies com les preses per un membre del Son-

derkomando d'Auschwitz-Birkenau són una de les escasses proves materials de l'extermini massiu (encara que no tinguin gaire «imaginació»). El problema rau en com mostrar-les.

A ningú li va quedar cap mena de dubte respecte a la qualitat o la moralitat de l'art sorgit des de l'Holocaust després de les intervencions d'Arnau Pons, François Rastier, Xavier Pla, Maria-Josep Balsach, Maria Lluïsa Faxedas, Carles Torner, Xavier Antich i Pascal Huynh. La cloenda a la Casa de Cultura, a càrrec de Lanzmann, va ser magnífica. Vam tenir la sensació que s'estaven dient coses mai dites. També cal esmentar la contribució de Magdalena Kusserow, exdeportada del camp de Ravensbrück, de la filòsofa Roberta de Monticelli i de les professores de la casa Anna Maria Garcia i Dolors Vidal.

Leilani Acevedo

L'univers palpitant d'Aurora Bertrana

El dia 20 de gener, el Comitè d'Escriutores del PEN català i la Càtedra M. Àngels Anglada van homenatjar Aurora Bertrana amb un acte públic i una visita al Fons Bertrana de la UdG.

«Jo ensumava la vida i esperava tastar-la d'una manera o altra. La vida palpitava en mi i jo escoltava la invitació del món» (*Memòries fins al 1935*). Amb aquest afany d'absorbir la vida intensament, l'escriptora gironina Aurora Bertrana sobrepassa al llarg de la seva trajectòria tot tipus de fronteres físiques i intel·lectuals: estudia música a Suïssa, forma part de la primera orquestra de jazz femenina d'Europa, viu tres anys a la Polinèsia, viatja com a reportera al Marroc per conèixer la vida de les dones musulmanes, impulsa la literatura de viatges a Catalunya i és una gran activista en el món cultural femení, només a tall d'exemple. Però la vitalitat i tenacitat de Bertrana la porten, sobretot, a ser una gran escriptora que representa el model de dona intel·lectual dels anys trenta al nostre país.

Al llarg del seu intens itinerari vital l'autora manté també el vincle amb la seva ciutat natal, que reforça sobretot des de Barcelona en tornar de l'exili. A final dels anys seixanta escriu a la revista *Presència*, participa en

la creació dels premis Prudenci Bertrana i col·labora activament en diversos actes d'homenatge amb motiu del centenari del naixement del seu pare (1867-1967). Pòstumament, Girona ha homenatjat també la figura i l'obra de Bertrana en diverses ocasions: el 1999 la *Revista de Girona* va dedicar-li el dossier del núm. 193; aquell mateix any, la Universitat de Girona va organitzar unes jornades d'homenatge, les actes de les quals van ser publicades amb el títol *Aurora Bertrana, una dona del segle XX*; el 2003, la Diputació de Girona va editar *Aurora Bertrana, l'aventura d'una vida*, una biografia a càrrec de Catalina Bonnín, i la ciutat té un carrer dedicat a l'escriptora.

El 20 de gener passat, Girona va recordar una vegada més Aurora Bertrana amb un acte organitzat per la Càtedra M. Àngels Anglada i el Comitè d'Escriutores del PEN Club. L'homenatge es va iniciar amb una visita al Fons Bertrana de la Universitat de Girona i va continuar amb una taula